

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

“BIOKIMYO VA SPORT BIOKIMYOSI” FANINI O'QITISH JARAYONIGA TIZIMLI YONDASHUV

10.53885/edinres.2022.37.27.023

Ergashov Mansur Yarashovich

BuxDU Organik va fizkolloid kimyo kafedrası professori

Tayanch so'zlar: o'quv jarayoni, o'qitish, tizim, ta'lim texnologiyalari, modulli texnologiyalar, modul elementlari, o'quv resurslari, bosqich, dars, samara.

Ключевые слова: учебный процесс, обучение, система, технология образования, модульные технологии, элементы модуля, образовательные ресурсы, этап, урок, эффективность.

Key words: teaching process, education, system, education technologies, module technologies, module elements, educational resources, stage, lesson, efficiency.

Jadal sur'atlarda rivojlanayotgan yangi axborot texnologiyalari inson hayoti va faoliyatining barcha sohalarini qamrab olib, davlat, fan, texnika va iqtisodiyotning barcha sohalarini taraqqiyotiga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Bugungi kunda mustaqil taraqqiyot yo'lidan borayotgan mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilish, tizimga innovatsion texnologiyalarni olib kirish, ilg'or pedagogik texnologiyalarini joriy etish, axborot texnologiyalarining eng so'nggi yangiliklaridan ta'lim samaradorligini oshirish jarayonida samarali foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ilmiy – texnik taraqqiyot jadallashgan davrda o'qitishning foydali koeffitsienti, asosan, talabalarning o'qitish jarayonidagi o'rni hamda o'qituvchining unga bo'lgan munosabati, “talaba – darslik – o'qituvchi” jarayoniga bog'liq bo'ladi. O'quv-tarbiya jarayonida ta'lim texnologiyalaridan uslubiy jihatdan to'g'ri foydalanish belgilangan maqsadga erishish samaradorligini oshiradi. Ta'limni texnologiyalashtirishning asosiy belgisi va afzalligi quyidagicha:

- o'quv jarayoniga tizimli yondashuvning qo'llanilishi;
- barcha o'quv holatlarini loyihalashtirish asosida ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchilar faoliyatini dasturlashtirish;
- ko'zlangan maqsadga erishuvni ta'minlash maqsadida ta'lim jarayonini ixchamlashtirishdan iborat.

Hozirgi kunda internet texnologiyalari inson faoliyatining barcha sohalarida alohida muhim o'rin egallamoqda. Internetdan darslarda foydalanish talabalarning axborot madaniyatini oshiradi va mustaqil ta'lim olish uchun juda qulaydir. Darslarni olib borish davomida an'anaviy manbalarda keltirilganiga qaraganda ancha keng ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatini beradi. Saytlardan foydalanish orqali o'quv materialini ilmiy jurnallar va boshqa ixtisoslashtirilgan manbalarda paydo bo'lgan yangi ma'lumotlar bilan tezkor to'ldirib borilishini ta'minlashga erishiladi.

Jumladan, ta'lim texnologiyasining elementi hisoblangan modulli ta'lim texnologiyalariga asoslanish, o'z navbatida, mashg'ulotlar jarayonini va talim – tarbiya maqsadlarini avvaldan loyihalash, har bir mavzuni to'liq shakllangan didatik qism sifatida shakllantirish, o'quv, sinov-nazorat va taqdimot materiallari bilan to'ldirish hamda mustaqil ta'limning tashkiliy-uslubiy jihatlari kengroq yoritilish imkoniyatini beradi. Modullar to'plami o'qitish jarayonini ilmiy tashkil etishga, uning sifati hamda samarasini ta'minlash uchun qo'llaniladi.

Modulli o'qitish – tartibli o'qitish demakdir. Fanlarni modulli o'qitish tizimi birinchi navbatda ta'lim mazmuniga daxldor tushunchalar, qoidalar, nazariyalar, qonunlar va ular orasidagi bog'lanishni ifodalovchi qonuniyatlarni tushuntirishga samarali xizmat qiladi. Qolaversa, bilim oluvchilarning o'quv-biluv faoliyatlari va ularning o'zlashtirishini nazorat qilishda ham modullardan foydalaniladi.

Modulli o'qitish maqsadi, mazmuni, usuli, shakli hamda vositalarini o'quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda muvofiqashtirishdan iborat. Asosiy vazifasi esa tugallangan axborotlar blokini, o'quv dasturlarini to'la, qisqa yoki chuqurlashtirilgan tabaqalash orqali bo'laklarga bo'lib o'qitish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Modulli o'qitishda o'quv jarayonida talabalar modullardan tuzilgan materiallar bilan mustaqil ishlashadi.

Quyida jismoniy madaniyat fakulteti sport faoliyati turlari (boks, milliy kurash, sport psixologiyasi) ta'lim yo'nalishlari I bosqich talabalari uchun “Biokimyo va sport biokimyosi” fanidan mashg'ulotlarni o'tishda foydalanishni tavsiya etamiz. Ma'lumki, fanlarni modulli o'qitish texnologiyasi har qaysi modul uchun ishlab chiqilgan pedagogik-texnologik xaritalar orqali amalga oshiriladi. Demak, dastlabki bosqichda har bir bo'lim uchun o'qitishning texnologik xaritasi tuziladi.

“Moodle” dasturiy tizimida mavzular bo'yicha modul yaratildi. O'quv rejada mazkur bob materiallarini o'rgatish uchun jami 60 soat (16 soat nazariy, 14 soat amaliy, 30 soat mustaqil ta'lim)

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel ajratilgan. Bu modul uchun fan bo'yicha nazariy qism (ma'ruza matnlari), amaliy mashg'ulotlarni bajarish tartibi, topshiriqlar (savol va mashqlar), test topshiriqlari, tayanch iboralar, ularning tavsifi va boshqa ma'lumotlar kiritildi.

Modul uchun tayyorlanib tavsiya qilingan tarqatma va tasvirli materiallar to'plami talabalarga mashg'ulotlardan oldin beriladi, talabalar materiallarni o'zlashtira borib, bir moduldan ikkinchisi o'tadi. Har bir talaba o'quv materialini reja asosida, o'z individual qobiliyatlariga tayanib o'zlashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. O'zlashtirilmagan mavzularni esa qayta takrorlashi mumkin bo'ladi. Iqtidorli talabalar boshqalarga bog'liq bo'lmagan holda test sinovlaridan ham o'tishi mumkin.

Mazkur modul o'ziga xos beshta o'quv elementini o'z ichiga oldi. Modulda o'quv elementlari mazmunan o'quv dasturiga mos ketma-ketlikda joylashtirildi. Shuningdek, modul texnologiyasi asosida o'quv jarayonini tashkil etish o'quv materiallarini fanning so'nggi yutuqlari asosida tezkor yangilab borish va shunga o'xshash bir qator afzalliklar tug'diradiki, bunda ma'lumotlarni o'z vaqtida, kerakli joyda taqdim etish imkoniyatiga ega ekanligi yaqqol seziladi.

Shuningdek, biokimyo va sport biokimyosini o'qitishda elektron darslikning imkoniyatlarini animatsiya va videonexnikaning zamonaviy vositalarini qo'llagan holda kengaytirish mumkin. Bular o'quv kursi bo'yicha videoma'ruzalar, mashhur olimlar va sportchilarning chiqishlari, ma'ruzalari bo'lishi mumkin. O'quv materiallarida animatsiyalardan foydalanish talabalarning materialni tez tushunib olishlari uchun xizmat qiladi.

Umuman olganda, mazkur fanni o'qitishda modulli texnologiyalardan foydalanish talabalarning egllayotgan bilimlarining barqaror bo'lishida, ongli ravishda mustaqil xulosalar chiqarishga yordam beradi. Bu jarayon shaxsning rivojlanishiga, mustaqil bilim olishiga yo'naltiruvchanlik funksiyasini bajaradi, talabalarda uzluksiz o'z ustida ishlash ko'nikmasi shakllanadi, ta'lim samaradorligi oshadi. Talabalar mustaqil ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi ko'p jihatdan material mazmuni va avtomatlashtirilgan ta'lim tizimlarida qo'llanish usuli bilan bog'liq bo'lgan metodik xarakterdagi vazifalarning muvaffaqiyatli hal etilishiga bog'liq. Shuning uchun mustaqil ta'limda fanning o'quv dasturi bo'yicha yaratilgan dasturiy – uslubiy majmualar ko'rinishidagi avtomatlashtirilgan ta'lim tizimlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bunday tizimlar tarkibiga:

- turli elektron kitoblar hamda darsliklar;
- o'tilgan materialni takrorlash yoki bilimlarni tizimlashtirish uchun mo'ljallangan maxsus dasturlar;
- masofadagi axborot resurslariga murojaat qilish dasturlari;
- bilimlarni nazorat qilish, malaka va ko'nikmalarni baholashning avtomatlashtirilgan tizimlari va boshqalar kiritilishi mumkin.

Ta'lim jarayonini tashkil etishda o'qituvchi tomonidan o'qitish metodlarini to'g'ri tanlashi va dars bosqichlarida o'rinli foydala olishi, birinchidan, ta'lim jarayoni maqsadida erishishini ta'minlaydi, ikkinchidan, talabalarning samarali bilim olishiga erishiladi. Pirovard natijada ta'lim jarayonining asosiy maqsadi bo'lgan ta'lim samaradorligining oshishiga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.Y.Ergashov, M.Ochilova. Ta'limda LMS moodle tizimining o'rni. "Pedagogik mahorat" jurnali, 2019-y, 1-son. 121`-124 b.
2. M.Y.Ergashov, M.Ochilova. Umumiy kimyo fanidan moodle tizimida qo'llaniladigan testlar va ulardan foydalanish. Buxoro davlat universiteti Ilmiy axboroti jurnali, 2018-y, 2-son. 244-248 b.
3. Информационный портал Moodle. <http://moodle.org/>
4. Karomatovich I. A. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF YOUNG TEAM ATHLETES //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 02. – C. 1011-1016.
5. Ibragimov A. K. DEVELOPING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM //E-Conference Globe. – 2021. – C. 333-338.
6. Karomatovich I. A. METHODS OF TEACHING CHILDREN FOR MOVEMENT ACTIVITIES IN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – T. 3. – №. 1. – C. 242-249.
7. Ibragimov A. K. Catalog of training tasks for training special endurance of young girl handball players. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*. Year: 2020, Volume: 10, Issue: 11. P: 486-492. DOI: 10.5958/2249-7137.2020. 01410. X.

Hozirgi taraqqiyot bosqichida jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil qilishning istiqbollari: muammo va yechimlar. Xalqaro miqyosidagi ilmiy amaliy-anjuman. 2022 yil 28-29 aprel

8. Narzullayev, Farrux. "Qizlar sporti yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan qizlarning yengil atletika darslarida kuch siaftlarini rivojlantirishning pedagogik asoslari." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 1.1 (2020).
9. Ashrapovich, N. F. (2021). Determination of physical development of primary school students through national movement games. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.
10. Ashrapovich, N. F. (2022). FORMS OF CONTROL OVER THE PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE TRAINER AND ITS PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 372-379.
11. Narzullayev, Farrux Ashrapovich, and Dinara Olimovna Begimkulova. "Sport psixodiagnostikasi fanini o'qitishda ta'lim texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari." *Science and Education* 3.4 (2022): 1724-1730.
12. Nematovich K. S. Abdueva Sitorabonu Savriddin kizi, Fatullayeva Muazzam Azimovna, Kurbanov Shukhrat Kuldoshevich. Using of innovation terms in physical education and sport lessons and their social and educational features //Journal of Critical Reviews. doi. – T. 10. – C. 470-471.
13. Abdueva S. S. Q. Determining the speed and strength of 14-15 year old handball players in jumping //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – T. 10. – №. 11. – C. 1212-1220.
14. Abdueva S. S., Khurbonov S., Sabirova N. Evolution of physical performance and techniques of handball girls aged 11-12 //International Journal of Advanced Research in Science, Engineering and Technology (IJARSET). – 2019.
15. Abdueva S. S. Activities that increase children's interest in the sport of handball //Innovatsionnoerazvitienauki I obrozovaniemejdunarodnayanauchno-prakticheskayakonferensiya. – 2020.
16. Rasulovna S. N. THE PLACE OF PHYSICAL TRAINING AND SPORTS IN THE LIFE OF SCHOOL STUDENTS //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – T. 2. – №. 04. – C. 306-312.
17. Rasulovna S. N. TOOLS FOR DEVELOPING SPECIAL PHYSICAL TRAINING AND PHYSICAL QUALITIES IN SPORTS GAMES //E-Conference Globe. – 2021. – C. 299-305.
18. Sabirova Nasiba Rasulovna. Basics and Advantages of Individual Training to Increase Technical and Tactical Training of Basketball Players. AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITARIAN RESEARCH. ISSN: 2690-9626 Vol.3, No 1, 2022
19. Akmalovich, D. B., Khalilovich, T. M., Rasulovna, S. N., & Savrievich, F. F. (2020). Psychological impact of football games to the formation of individuality of the student. *Journal of Critical Reviews*, 7(6), 466-469.
20. Сабирова Н. Р. Значение физической культуры в современном обществе //Проблемы педагогики. – 2020. – №. 6 (51).
21. Усмонов, Ш. Х., Самадов, С. С., & Фармонов, А. Ч. (2021). Физкультурно-спортивные интересы и мотивационные установки студентов. *Вопросы науки и образования*, (4), 129.
22. Xujamurodovich, U. S. (2022). CORRECTIONS IN JUMPING IN THE DEFENSIVE BLOCK AGAINST AN OPPONENT IN VOLLEYBALL. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 442-450.
23. Azimovna F. M. The quality assessment technology and development techniques in volleyball players //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2021. – T. 2. – №. 04. – C. 242-248.